

JAARRAPPORTAGE 2019 SER OVERIJSEL

Zwolle, 12 maart 2020

1. INLEIDING	5
2. ACTUALITEITEN ORGANISATIE EN WERKWIJZE	6
2.1. Missie, doelstellingen, taken	6
2.1.1. Missie	6
2.1.2. Doelstellingen	6
2.1.3. Taken	6
2.2. Werkwijze	6
2.2.1. Samenstelling	6
2.2.2. Uitbrengen van adviezen	6
2.2.3. De waarde van SER-adviezen zit vooral in de combinatie van kennis en draagvlak	7
2.3. Extra subsidie voor 2020	7
3. ADVIESTRAJECTEN	8
3.1. Advies 'Versterking internationale acquisitie: tussenbalans en blik op de toekomst' (ongevraagd advies)	8
3.1.1. Adviestraject	8
3.1.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten en reactie GS	8
3.1.3. In het nieuws	8
3.2. Advies 'Vakmensen gevraagd, nu en straks! (middellange termijn advies over mbo 2-3 en de arbeidsmarkt in Overijssel)' (vervolgadvies)	10
3.2.1. Adviestraject	10
3.2.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten en reactie GS	10
3.2.3. In het nieuws	11
3.3. Advies 'Inbreng SER Overijssel voor het coalitieakkoord 2019-2023' (ongevraagd advies)	14
3.3.1. Adviestraject	14
3.3.2. Aanbieding SER-advies	14
3.4. Advies 'Toekomst vrijetijdseconomie Overijssel' (gevraagd advies)	14
3.4.1. Adviestraject	14
3.4.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten en reactie GS	14
3.4.3. In het nieuws	15
3.5. Advies 'Energietransitie en arbeidsmarkt' (gevraagd advies)	16
3.5.1. Adviestraject	16
3.5.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten	16
4. OVERLEG SER OVERIJSEL EN PROVINCIE	17
4.1. Bestuurlijk overleg	17
4.2. Ambtelijk overleg	17
5. REGIONALE SER'EN EN AFSTEMMING MET DE LANDELIJKE SER	18
5.1. Secretarissenoverleg	18
5.2. Gezamenlijk advies ESF	18
5.3. Werkbezoek Zeeland	18
6. AFSTEMMING MET PARTNERS EN WERKBEZOEKEN	20
BIJLAGE 1	21
BIJLAGE 2	22

1. Inleiding

Medio 2018 werd Dennis Melenhorst, die bijna 10 jaar in dienst was als secretaris-directeur van de SER Overijssel, benoemd tot wethouder in zijn woonplaats. In de persoon van Leo Dubbeldam, die lange tijd secretaris-directeur van de SER Brabant was en de eerste directeur van BrabantAdvies, werd een passende interim-oplossing gevonden. De interim-periode duurde tot 1 april 2019. De SER Overijssel is Leo Dubbeldam erkentelijk voor zijn betekenisvolle adviezen, de constructieve samenwerking en zijn inzet en bijdrage tijdens de interim-periode.

De wisseling van de wacht bleek ook een natuurlijk moment te zijn om met de provincie Overijssel van gedachten gewisseld omtrent de (rechts)positie en activiteiten van de SER Overijssel en de invulling van de functie van secretaris-directeur. Ook is er overleg gevoerd met de provincie Overijssel en de landelijke SER, hetgeen heeft geleid tot een structurele verhoging van het jaarlijkse budget van de SER Overijssel.

Begin 2019 werd er een wervingscampagne voor een nieuwe secretaris-directeur gevoerd, hetgeen heeft geleid tot de benoeming van drs. Olena Pavlivna (roepnaam Aljona) Wertheim-Davygora per 1 april 2019. Daarmee kwam er ook een einde aan de periode van wisselingen van de wacht en herijking, en konden alle tijd en energie weer worden gestoken in het reguliere overleg met de werkgevers- en werknemersgeledingen en de gevraagde en ongevraagde adviezen.

Na de provinciale verkiezingen van maart 2019 werd in juni het nieuwe College van Gedeputeerde Staten geïnstalleerd, bestaande uit 6 gedeputeerden (2 CDA, 1 VVD, 1 CU, 1 SGP en 1 PvdA). In het 'Coalitieakkoord 2019 - 2023. Samen bouwen aan Overijssel' zijn zeven hoofdpunten op hoofdlijnen omschreven onder andere krachtige economie, goede bereikbaarheid, energietransitie en vitaal landelijk gebied (<http://www.overijssel.nl/bestuur/gedeputeerde-staten/coalitieakkoord/>). Een aantal onderwerpen kwamen in 2019 terug in onze adviezen en het onderhavige jaarverslag. Nieuw in 2019 was om een concept-advies eerst met de betreffende portefeuillehouder te bespreken, alvorens het advies definitief te maken. En dat er jaarlijkse overleg is tussen het voltallige College van Gedeputeerde Staten en de SER Overijssel.

In 2019 heeft de SER Overijssel gewerkt aan de verdere vernieuwing van haar werkwijze en de advisering. Zo is besloten om per adviesonderwerp te gaan werken met commissies bestaande uit vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersgeledingen, de secretaris-directeur en de voorzitter. Afhankelijk van het adviesonderwerp wordt er ook samengewerkt met kennispartners zoals het Trendbureau Overijssel en Gastvrij Overijssel. Tevens zijn er enkele expert meetings georganiseerd. In het kader van het advies over de vrijetijdseconomie is voor het eerst gewerkt met een advies in de vorm van een videoboodschap, die tijdens een symposium van Gastvrij Overijssel is getoond, en waarop veel positieve reacties zijn gekomen. En in het kader van het SER-advies over mbo 2/3 en de arbeidsmarkt in Overijssel is in het provinciehuis het eerste SER-seminar ('SERminar') georganiseerd. Deze extra activiteiten, interviews en columns van de voorzitter leverden extra exposure op.

Eind 2019 heeft vice-voorzitter John Bunink zijn SER-lidmaatschap namens vakbond FNV beëindigd wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Ook kwam er om gezondheidsredenen een einde aan het SER-lidmaatschap van Theo Katerberg, die op 24 september 2015 toetrad als lid namens de vakbond CNV. De SER Overijssel is hen zeer erkentelijk voor hun positieve inzet en constructieve bijdrage. Mede gezien de nog openstaande vacature van de werkgeversgeleiding komt het aantal vacatures daarmee op drie.

Met de nieuwe secretaris-directeur en de genoemde vernieuwingen staat de SER Overijssel goed gesteld voor de toekomst en met name de gevraagde en ongevraagde adviezen over de economie en arbeidsmarkt in Overijssel.

Zwolle, 11 maart 2020

ir. H.A.A.M. Webers (voorzitter SER Overijssel)

2. Actualiteiten organisatie en werkwijze

2.1. Missie, doelstellingen, taken

2.1.1. Missie

De Sociaal-Economische Raad Overijssel wil als onafhankelijk adviesorgaan van de provincie Overijssel en overlegorgaan van de werknemers- en werkgeversvertegenwoordiging en onafhankelijke adviseurs een bijdrage leveren aan duurzame economische groei door te komen tot onderlinge consensus over onderwerpen op sociaal-economisch terrein. De SER Overijssel streeft hierbij naar kwaliteit en draagvlak: hoge deskundigheid in combinatie met breed gedragen overeenstemming en steun in de samenleving.

2.1.2. Doelstellingen

De gezamenlijke uitgangspunten helpen om tot overeenstemming te komen over concrete keuzes in het sociaal-economisch beleid, daarbij wordt gestreefd om bij te dragen aan de volgende doelen:

- een evenwichtige economische groei, passend binnen het streven naar duurzame ontwikkeling
- een zo groot mogelijke arbeidsparticipatie
- een redelijke inkomensverdeling

2.1.3. Taken

De SER Overijssel heeft de volgende taken:

- het gevraagd of ongevraagd uitbrengen van adviezen aan Gedeputeerde Staten van Overijssel met betrekking tot het door de provincie te voeren sociaal-economisch beleid in de ruimste zin des woords;
- consultatie inzake de algemene lijnen van uitvoering van sociaal-economische beleidsmaatregelen op provinciaal niveau;
- signalen over kansen en mogelijke bedreigingen op sociaal-economisch gebied op te vangen, te duiden en om te zetten in constructieve aanzetten voor discussie en beleidsvorming;
- te reflecteren op wat er op de langere termijn op onze regio afkomt, waar mogelijk perspectieven voor versterking en verbinding liggen en zodoende antiperen op toekomstige vraagstukken;
- met dit alles van betekenis te zijn voor de sociaal-economische ontwikkelingen in de provincie Overijssel, in de breedste zin van het woord, dus inclusief duurzaamheidsopgaven.

2.2. Werkwijze

2.2.1. Samenstelling

De SER Overijssel is een onafhankelijk adviesorgaan, dat gevraagd en ongevraagd adviezen uitbrengt over sociaaleconomische onderwerpen. De SER Overijssel is daarnaast ook een platform waar de sociale partners (werkgevers- en werknemersorganisaties) elkaar ontmoeten.

De SER Overijssel bestaat uit 10 raadsleden, twee adviseurs en een onafhankelijk voorzitter. Het secretariaat ondersteunt de voorzitter en de raadsleden bij hun werk.

Van de tien raadsleden hebben er vijf zitting namens de werkgeversorganisaties: drie namens VNO-NCW Midden (waarvan één vacature) en twee namens MKB Nederland.

De werknemersorganisaties vaardigen vijf raadsleden af: drie namens FNV (waarvan 1 vacature ultimo 2019) en twee namens CNV (waarvan 1 vacature ultimo 2019).

De derde groep zijn de adviseurs vanuit LTO Noord en de arbeidsmarktregio's.

2.2.2. Uitbrengen van adviezen

De belangrijkste taak van de SER Overijssel is het opstellen en uitbrengen van adviezen over onderwerpen die van invloed zijn op de sociale en economische ontwikkeling van Overijssel. De raad brengt gemiddeld vier keer per jaar een advies uit en doet dit zowel gevraagd als ongevraagd. In principe wordt gestreefd om binnen de raad consensus te bereiken.

In dit kader organiseert de SER Overijssel evenementen en bijeenkomsten om de uitwisseling van informatie over Overijssels sociaal-economisch beleid te stimuleren. Hiervoor nodigt de raad bestuurders en stakeholders actief uit.

De SER Overijssel komt gemiddeld eenmaal per twee maanden bij elkaar onder leiding van de onafhankelijk voorzitter.

2.2.3. De waarde van SER-adviezen zit vooral in de combinatie van kennis en draagvlak

SER-leden brengen veel deskundigheid in. De adviseurs vanuit hun vakgebied, de sociale partners vanuit de dagelijkse praktijk in de bedrijven. Gebundeld in de SER levert dat een waardevolle bron van kennis op. De SER-advisering daagt sociale partners uit om het algemeen belang uitgangspunt van hun streven en handelen te laten zijn.

SER-adviezen volstaan dan ook niet met het weergeven van standpunten. De beleidsaanbevelingen worden onderbouwd met een analyse en argumenten. Daardoor is toetsbaar of het algemeen belang, de maatschappelijke welvaart, door de aanbevelingen wordt gediend.

De rol van de voorzitter en van de secretaris is het functioneren van de raad te faciliteren. In de periode na het vertrek van Dennis Melenhorst medio 2018 tot 1 april 2019 vervulde Leo Dubbeldam de rol van interim secretaris-directeur. Per 1 april 2019 is Aljona Wertheim-Davygora benoemd tot nieuwe secretaris-directeur van SER Overijssel.

2.3. Extra subsidie voor 2020

Begin 2019 vroeg de landelijke SER aan de regionale SER'en aan te geven of er behoefte zou zijn aan extra financiële middelen en een onderbouwd verzoek bij de SER in te dienen. Dit naar aanleiding van de laatste tweejaarlijkse evaluatie van de regionale SER'en door de SER. Het DB van SER Nederland heeft naar aanleiding van de ingediende verzoeken ingestemd met een aanpassing en verhoging van de subsidie aan de provinciale SER'en.

3. Adviestrajecten

In de loop van 2019 werd gewerkt aan de volgende adviestrajecten:

1. Versterking internationale acquisitie;
2. Middellange termijn advies over mbo 2-3 en de arbeidsmarkt in Overijssel;
3. Inbreng SER Overijssel voor het coalitieakkoord 2019-2023;
4. Toekomst vrijetijdseconomie;
5. Energietransitie en arbeidsmarkt.

3.1. Advies 'Versterking internationale acquisitie: tussenbalans en blik op de toekomst' (ongevraagd advies)

3.1.1. Adviestraject

Het voeren van een actief (internationaal) acquisitiebeleid is van belang voor het op peil houden van de concurrentiekracht van de regionale economie. De SER Overijssel kijkt al enige jaren naar de effectiviteit van het acquisitiebeleid. In 2015 heeft ArcusPlus in opdracht van de SER Overijssel een inventarisatie uitgevoerd naar het aantrekken van buitenlandse bedrijven naar Overijssel. Begin 2018 werden opnieuw consultatierondes uitgevoerd van allerlei spelers in het veld van internationale acquisitie.

Adviescommissie vanuit de SER Overijssel:

- Betsy van Oortmarssen (FNV);
- Clazinus Netjes (VNO-NCW Midden);
- Harry Webers (voorzitter);
- Leo Dubbeldam (secretaris).

3.1.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten en reactie GS

In februari 2019 is het advies 'Versterking internationale acquisitie: tussenbalans en blik op de toekomst' aangeboden aan GS.

De volgende aanbevelingen zijn gedaan:

1. Overijssels aanvalsplan internationalisering.
2. Aanscherping internationaal profiel (verbeterplan Oost NL en NFIA).
3. Verdere uitbreiding acquisitiecapaciteit.
4. Kwaliteit basisinfrastructuur op agenda (internationale school).
5. Onderwijs en beroepsbevolking.

Op 2 april 2019 ontving de SER Overijssel een officiële reactie van GS op het advies. Deze reactie is besproken in de SER-vergadering en in het bestuurlijk overleg met de gedeputeerde Van Hijum op 23 mei 2019.

Er is een nieuwe werkwijze afgesproken met betrekking tot het aanbieden van SER-adviezen en de GS-reacties. Het conceptadvies wordt met de betrokken gedeputeerde besproken en na deze bespreking wordt het advies definitief gemaakt.

3.1.3. In het nieuws

Het SER-advies is op de website van de SER Overijssel geplaatst.

Op 10 april 2019 is het SER-advies besproken door de Bestuurscommissie Agenda van Twente. In juli 2019 is er een artikel op de website van Zwolle Business News geplaatst 'SER Overijssel: Meer internationale bedrijven naar Overijssel halen'.

In het programma Business in Twente (BIT) van de Regio Twente is in december 2019 een voorstel opgenomen om meer acquisitie in te zetten voor de versterking van de sociaal-economische infrastructuur van Twente met als één van de argumenten de aanbevelingen uit het SER-advies.

SER Overijssel: 'Meer internationale bedrijven naar Overijssel halen'

twentebusiness.news/meer-internationale-bedrijven-naar-overijssel-halen/

Redactie

July 10,
2019

Afbeelding: Gerard Dubois

De regio Zwolle moet zich, met steun van de hierin gespecialiseerde ontwikkelingsmaatschappij Oost NL, meer inspannen om meer internationale bedrijven naar Overijssel te halen. Twente wist, volgens SER Overijssel, vorig jaar 15 buitenlandse bedrijven binnen te halen, vooral in Enschede, tegenover een in Zwolle en omgeving. Dat verschil wordt voor een belangrijk deel verklaard door de aanwezigheid van Universiteit Twente. Voor veel bedrijven is de relatie en de directe nabijheid daarmee belangrijk.

Met dat aantal bleef Twente weliswaar achter bij landelijke ontwikkelingen, maar het was aanzienlijk beter dan overig Overijssel. Voorzitter Harry Webers van de SER Overijssel (er zijn verder provinciale SER-afdelingen in Noord-Nederland, Noord-Brabant en Zeeland) vroeg zich gisteren tijdens een netwerkbijeenkomst van People's Business bij Havezathe Den Alerdinck in Laag Zuthem af waarom er zo'n groot verschil was tussen Twente en de regio Zwolle waar het gaat om het aantrekken van buitenlandse ondernemingen. De komende jaren zit in Overijssel de groei, volgens OostNL, in arbeidsplaatsen met name in de sectoren Food, Tech, Health, Energy en Logistics.

Twente blijkt extra te investeren in het verleiden van bedrijven van buiten de Nederlandse grenzen om naar die regio te komen. 'Dat wordt daar goed aangepakt', aldus Webers. 'Er liggen echter kansen voor Zwolle en omgeving, hoor. Ik denk dan aan Food Valley en de Agro industrie. Daarin is dit gebied sterk. Engelse bedrijven zouden in die entourage kunnen gedijen.'

Engelse ondernemingen kijken met name naar de Randstad, indien ze ivm de brexit voor ons land kiezen, zeker in relatie tot life science en food. Er zit in Overijssel veel maakindustrie. Volgens bedrijfsstrateeg Twan Houben liggen er mogelijkheden. Het blijkt overigens dat, volgens Harry Webers, een acquireur van OostNL in Londen verblijft om daar het nodige voorwerk te verrichten. Een goede zaak zou zijn, aldus de aanwezige ondernemers, een bidbook te hebben (suggereerde Marjon Roefs) met de mogelijkheden die Overijssel te bieden heeft voor nieuwkomers.

Met de nadruk op Overijssel. Gesteld werd ook dat er minder in verschillende regio's gedacht moet worden, maar dat er met onderlinge samenwerking als één gebied geopereerd moet worden, voorzien van duidelijke speerpunten.

Reacties van OostNL en de regio Zwolle volgen nog.

3.2. Advies 'Vakmensen gevraagd, nu en straks! (middellange termijn advies over mbo 2-3 en de arbeidsmarkt in Overijssel)' (vervolgadvies)

3.2.1. Adviestraject

In Provinciale Staten van Overijssel zijn in juni 2017 vragen gesteld over de toekomst van het mbo in de provincie, met name over de kansen van mbo-ers op niveau 2-3 op de arbeidsmarkt.

Het onderzoeksbureau ETIL heeft op verzoek van de SER Overijssel gezorgd voor een actueel cijfermatig beeld van de Overijsselse arbeidsmarktsituatie. Eind januari 2018 is deel I van het advies uitgebracht. Als tijdsbeeld werd geconstateerd dat de arbeidsmarkt in betrekkelijk korte tijd is 'omgeklapt' van een betrekkelijk ruime arbeidsmarkt naar een zeer krappe arbeidsmarkt, met oplopende tekorten in alle sectoren. SER Overijssel ziet dit als grootste bedreiging voor de economische groei en geeft aan positief te zijn over de door Gedeputeerde Staten voorgestelde herijking van het provinciaal arbeidsmarktbeleid. Kenmerkend voor de actuele situatie is de mismatch op de arbeidsmarkt in combinatie met een nog relatief groot onbenut arbeidspotentieel. Het arbeidsmarktbeleid moet zich nadrukkelijker richten op de activering van dit onbenutte potentieel, aldus het SER-advies. Hoewel de provincie geen directe rol heeft op dat gebied, kan zij wel de aanpak in de regio's aanjagen en faciliteren. In het advies gaat de SER tevens nader in op de aanpassing van het beleid.

Het tweede gedeelte van dit SER-advies is onder meer gebaseerd op verkennende gesprekken door de voorzitter en secretaris van SER Overijssel in het 2e kwartaal 2018 met de bestuursvoorzitters van alle mbo-instellingen en in Overijssel. Een ander onderdeel dat is meegenomen betrof het vervolgonderzoek '*Iedereen doet mee in Overijssel*' door Saxion in opdracht van de provincie en de SER Overijssel. Voorts is in het kader van dit 2e deel van het advies op initiatief van VNO-NCW en MKB Nederland een verdere verdiepingsslag gemaakt van de cijfers op basis van een breed uitgezette enquête onder het bedrijfsleven van Overijssel.

Voor de verdere uitwerking van dit 2e deel is Marc van der Meer ingeschakeld, bijzonder hoogleraar Arbeidsmarkt en Onderwijs aan TilburgUniversity en wetenschappelijk adviseur van de MBO-sector.

Adviescommissie vanuit de SER Overijssel:

- Betsy van Oortmarssen (FNV);
- Luc Lenferink/Hans Bakker (MKB Nederland);
- Harry Webers (voorzitter);
- Leo Dubbeldam (secretaris).

3.2.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten en reactie GS

Het advies met als titel '*Vakmensen gevraagd, nu en straks!*' is in maart 2019 gepresenteerd met de volgende kernboodschap:

"Een toekomstbestendig stelsel, met blijvend perspectief voor studenten en werkenden met mbo 2-3, vraagt om opschaling en versnelling van initiatieven op een breed terrein, zowel in het onderwijs als daarbuiten".

In dat kader deed SER Overijssel de volgende 5 aanbevelingen:

1. Bied toegankelijke informatie voor loopbaan- en beroepskeuze.
2. Versterk het imago van het beroepsonderwijs.
3. Bevorder leven lang ontwikkelen en loopbaanbegeleiding.
4. Versterk het lerend en professioneel vermogen van het mbo.
5. Bevorder regionale samenwerking in de beroepskolom en tussen sectoren.

In het seminar op 13 maart werd het advies aan de provincie aangeboden, en verzorgden de volgende sprekers inleidingen: Gert-Jan Hospers (TU Twente, hoogleraar Transitie in Stad en Regio), Marc van der Meer (bijzonder hoogleraar Arbeidsmarkt en Onderwijs aan TilburgUniversity), Jacco Vonhof (voorzitter MKB Nederland) en Ton Heerts (voorzitter MBORaad).

Seminar SER Overijssel 13 maart

Vakmensen gevraagd, nu en straks!

SER Overijssel presenteert op 13 maart a.s. in het provinciehuis te Zwolle een advies over de opgaven en uitdagingen voor de economie, het onderwijs en de arbeidsmarkt. Er wordt een 'doe-agenda' gepresenteerd voor bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en overheden. Welke extra stappen zijn er komende jaren nodig? Daarover gaan partijen die middag met elkaar in gesprek

Gezamenlijke actie

Het toekomstbestendig maken en houden van onze beroepsbevolking (jong en oud) en het opleidingen-potentieel naadloos laten aansluiten op de vraag vanuit de markt ziet de SER als een van de grootste uitdagingen voor de komende jaren. In het advies ligt de focus vooral op het middensegment van de economie (MBO/MKB). Dat is in Overijssel relatief sterk vertegenwoordigd. Dit vraagt om een grote gezamenlijke actie-agenda van het bedrijfsleven, onderwijs en overheden. SER Overijssel doet een 5-tal stevige aanbevelingen voor de 'doe-agenda' voor de komende jaren.

Sprekers en deskundigen

Onder andere: Ton Heerts (voorzitter MBO-raad), Jacco Vonhof (voorzitter MKB Nederland), Gert-Jan Hospers (TU Twente hoogleraar Transitie in Stad en Regio), Marc van der Meer (bijzonder hoogleraar onderwijs en arbeidsmarkt) en gedeputeerde Eddy van Hijum. En ruimte voor debat!

Woensdag 13 maart 2019

Programma 13.30 – 16.30 uur

Inlooplunch v.a. 12.30 uur

Locatie: Zwolle, provinciehuis

Aanmelden via m.wolters@overijssel.nl

Op 16 april 2019 ontving de SER Overijssel een officiële reactie van GS op het advies. Deze reactie is besproken in de SER-vergadering en in het bestuurlijk overleg met de gedeputeerde Van Hijum op 23 mei 2019.

3.2.3. In het nieuws

De agendering van het seminar in maart 2019 kreeg extra impact omdat statements n.a.v. het SER-advies werden opgepakt tijdens de verkiezingscampagne. De PvdA-kamerleden Van den Hul en Moorlag hebben Kamervragen gesteld aan de ministers van onderwijs, cultuur en wetenschap, sociale zaken en werkgelegenheid en economische zaken om te weten welke conclusies zij trekken uit de berichtgeving rondom het SER-advies.

- Artikel in Tubantia 'SER-advies Overijssel: 'honderden miljoenen nodig om verdwijnende mbo-banen op te vangen' (13 maart 2019).

- Op de website www.mbo-today.nl een artikel 'Veel geld nodig voor leven lang ontwikkelen' (20 maart 2019).
- Vermelding op de websites en nieuwsberichten van de vakbonden en MKB Nederland en VNO NCW.
- Column in Tubantia 'Focus op vakmanschap' (19 maart 2019); zie hieronder.

GO

HET LAATSTE WOORD

Focus op vakmanschap

Laat arbeidsmigratie niet afleiden van de keiharde noodzaak om een nieuwe generatie vakmensen op te leiden. Vakmanschap verdient herwaardering in het onderwijs en op de werkvloer.

Eddy van Hijum
Harry Webers
Ton Heerts

Extra buitenlandse handen hard nodig", kopte *De Twentsche Courant Tubantia* op 12 maart. In sectoren als logistiek, bouw, food en metaal neemt het aantal Oost-Europese werknemers snel toe. Het toelaten van meer arbeidsmigranten zou de enige manier zijn om te voorkomen dat de regionale economie vastloopt. Dat werkgevers hun toevlucht zoeken tot arbeidsmigranten valt tot op zekere hoogte te begrijpen. Vacatures zijn steeds lastiger te vervullen en op zich is er ook weinig mis met het inschakelen van een gemotiveerde arbeidskracht uit Oost-Europa. Voorwaarde is wel dat de geldende cao-afspraken en wettelijke arbeidsvoorwaarden in acht worden genomen en Nederlandse werkzoekenden niet op een oneigenlijke manier worden weggeconcentreerd.

Laat arbeidsmigratie ons echter niet afleiden van de keiharde noodzaak om een nieuwe lichter

▲ SMEOT in Hengelo leidt metaal-vakmensen op. FOTO LARS SMOOK

vakmensen op te leiden. Het is nog maar enkele jaren geleden dat bedrijven grote moeite hadden om het hoofd boven water te houden, medewerkers moesten ontslaan en op grote schaal stage- en opleidingsplaatsen schrapten. Schoolverlaters en werkzoekenden zochten hun heil in sectoren waar nog wel werk te vinden was, besloten om langer door te leren of belandden met een uitkering werkloos thuis. Nu de economie is aangetrokken en werkgevers weer personeel zoeken, is het aanbod van goed opgeleide vakkrachten niet zomaar weer op peil.

We kunnen niet op commando een blik werknemers opentrekken, maar we zullen die vakmensen weer moeten opleiden. Goed vakmanschap moet in het onderwijs en op de werkvloer weer de waardering krijgen die het verdient. Overijsselse onderwijsin-

werkstellig. Werkgevers moeten zich in woord en daad committeren aan de opgave om mensen te interesseren voor en op te leiden in praktische beroepen. Wat dat betreft kan Nederland een voorbeeld nemen aan Duitsland. De overdracht van vakmanschap, kennis en beroepseer vindt daar voor een belangrijk deel plaats op de werkvloer. Ook bij ons moet de vorming van vakscholen van en voor bedrijven zelf - samen met het beroepsonderwijs - verder vorm krijgen. Goede voorbeelden zijn er in Overijssel genoeg, zoals de vakschool voor metaal (SMEOT) in Hengelo of de opleiding voor Transport en Logistiek (OT&L) in Rijssen.

Deze vakscholen bieden ook kansen voor zij-instromers, zoals jongeren zonder startkwalificatie, erkende vluchtelingen en oudere werknemers of werklozen met een omscholingsvraag. Alleen al in Overijssel zitten nog zo'n 48.000 mensen werkloos thuis in de bijstand en de WW. Laat werkgevers daarom naast iedere arbeidsmigrant die zij in dienst nemen ook een opleidingsplek bieden voor deze kwetsbare groepen. Onder meer via het Twents fonds voor vakmanschap, waaraan ook de provincie bijdraagt, kan een bijdrage worden verkregen in de kosten van om- en bijscholing. Zo werken we aan een economie waarin iedereen meedoet en vakmanschap de erkenning krijgt die het verdient.

■ Eddy van Hijum is Overijssels gedeputeerde van Economie, Harry Webers is voorzitter van de SER Overijssel en Ton Heerts is voorzitter van de MBO-Raad.

stellingen werken hier al volop aan. Basisscholen wekken tijdens 'techniekweken' de interesse voor praktische beroepen, waarbij ook bedrijven hun deuren openen. Het (v)mbo zoekt samenwerking met bedrijven, om de inhoud van opleidingen te laten aansluiten op de gevraagde kennis en competenties. En het beroepsonderwijs stimuleert de beroepstrots van leerlingen met mooie initiatieven zoals Skills Heroes.

Maar het is niet genoeg. Bedrijfsleven en onderwijs kunnen alleen zelf een echte omslag be-

**Goed vakmanschap
weer de waardering
krijgen die het
verdiend**

Foto 1: Sprekers tijdens het symposium op 13 maart (Gert-Jan Hospers, Mariska ten Heuw, Marc van der Meer, Eddy van Hijum, Ton Heerts, Harry Webers).

Foto 2: Aanbieding van het SER-advies aan gedeputeerde Eddy van Hijum op 13 maart.

3.3. Advies 'Inbreng SER Overijssel voor het coalitieakkoord 2019-2023' (ongevraagd advies)

3.3.1. Adviestraject

In december 2018 heeft SER Overijssel inhoudelijk gereageerd op een inventarisatie van RTV Oost voor de verkiezingsprogramma's voor de Provinciale Staten van maart 2019. Er werd aandacht gevraagd voor 5 belangrijke en urgente thema's voor het sociaal-economisch beleid waar de provincie als middenbestuur het verschil kan maken:

1. Vestigingsklimaat en concurrentiekracht economie;
2. Toekomstbestendigheid arbeidsmarkt en onderwijs;
3. Versneld inspelen op transitithema's (energie, klimaat, landbouw, zorg);
4. Ruimtelijke kwaliteit, nieuwe mobiliteit en wonen;
5. Wervende cultuur en vrijetijdseconomie.

3.3.2. Aanbieding SER-advies

Op 8 mei 2019 is het advies 'Inbreng SER Overijssel voor het Coalitieakkoord 2019-2023' naar formateur R.W. Krol verzonden. Op 15 mei is er een reactie ontvangen van de formateur waarin de SER Overijssel geïnformeerd werd dat het SER-advies in handen van de collegeonderhandelaars is gesteld. Dat maakte het mogelijk om de inhoud ervan te betrekken bij de collegeonderhandelingen.

3.4. Advies 'Toekomst vrijetijdseconomie Overijssel' (gevraagd advies)

3.4.1. Adviestraject

In de adviesaanvraag gaf de provincie aan behoefte te hebben aan een evaluatie van het lopende programma Vrijetijdseconomie 2016-2020, alsmede aan een verkenning van de toekomst. Aan de SER Overijssel werd verzocht in het advies rekening te houden met een aantal concrete onderzoeksvragen – onder meer over het economisch profiel van de sector en de omvang van de opgaven – en daarbij aanbevelingen te doen de rol van publieke en private partijen. Tot slot werd verzocht specifiek aandacht te schenken aan de aansluiting op landelijke of bovenregionale agenda's, zoals de HollandCity-strategie en de bredere betekenis van de vrijetijdseconomie voor de leefbaarheid van kernen, ruimtelijke ordening, plattelandseconomie en openbare orde (vitaliteit vakantieparken). De Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur bracht parallel haar advies 'Waardevol toerisme: onze leefomgeving verdient het' uit.

De hoofdlijn van het SER-advies was eind 2018 gereed. Deze 'quick scan' werd op 26 februari 2019 gepresenteerd tijdens de jaarlijkse conferentie van Gastvrij Overijssel, vooruitlopend op de definitieve afronding van het advies. Op 25 april is een expert meeting georganiseerd om ondernemers in de sector toerisme en recreatie input te laten leveren voor het SER-advies.

Adviescommissie vanuit de SER Overijssel:

- Theo Katerberg (CNV)/Betsy van Oortmarssen (FNV);
- Clazinus Netjes (VNO-NCW Midden);
- Harry Webers (voorzitter);
- Leo Dubbeldam/Aljona Wertheim (secretaris).

3.4.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten en reactie GS

Het conceptadvies is met de portefeuillehouder Roy de Witte op 4 september 2019 met het adviescommissie besproken. Op 2 oktober is het advies naar GS gestuurd.

De SER-advies bevat vijf aanbevelingen waarbij specifieke adviezen zijn geformuleerd:

1. Stimuleer innovatie en vitaliteit van de sector door regionale toeristische ontwikkelstrategieën op te stellen..
2. Zoek oplossingen voor knelpunten en benut kansen op het gebied van de arbeidsmarkt.
3. Stimuleer ontwikkeling van unieke toeristische kenmerken van Overijssel en zoek aansluiting bij verhaallijnen.
4. Participeer actief in de ontwikkeling van landelijke kennisinfrastructuur.
5. Besteed aandacht aan energietransitie en circulariteit binnen toeristische sector.

Op 3 december 2019 is de reactie van GS naar de SER Overijssel verzonden. GS reageerde positief op het advies van de SER Overijssel en besloot het advies ter beschikking te stellen aan Gastvrij Overijssel om het te gebruiken bij het opstellen van een nieuwe programma voor de vrijetijdseconomie in Overijssel voor 2020-2023.

3.4.3. In het nieuws

Op de conferentie van Gastvrij Overijssel op 26 februari 2019 werd een filmpje getoond waarin de voorzitter van de SER Overijssel toelichting gaf aan de aanbevelingen uit de quick scan. Deze video is te vinden op Youtube (<https://www.youtube.com/watch?v=jLTqH15PDGU>).

Foto 3: Aanbieding SER-advies 'Toekomst vrijetijdseconomie' aan gedeputeerde Roy De Witte, (Lubbert Schenk, Aljona Wertheim, Clazinus Netjes en Harry Webers).

3.5. Advies 'Energietransitie en arbeidsmarkt' (gevraagd advies)

3.5.1. Adviestraject

Het verzoek van GS was in het SER-advies rekening te houden met onderstaande onderzoeksvragen:

1. Wat betekent de energietransitie in feitelijk-kwantitatieve zin voor de ontwikkelingen van de werkgelegenheid in de verschillende branches/sectoren en gemeenten in Overijssel? Wat voor soort banen (zijn) ontstaan en verdwijnen in welke gemeenten door de energietransitie? Welke bredere maatschappelijke gevolgen brengt dit met zich mee?
2. Wat betekent de energietransitie voor de ontwikkelingen in het onderwijs in Overijssel? Wat voor soort opleidingen (zijn) ontstaan en verdwijnen door de energietransitie? Welke bredere maatschappelijke gevolgen brengt dit met zich mee?
3. Hoe kunnen de overheden, de werkgevers en de werknemers en het onderwijs het beste inspelen op de kansen en de bedreigingen die de SER ziet?

In aanvulling op deze vragen verzocht GS specifiek aandacht te schenken aan de inzetbaarheid van werkenden die de effecten van de energietransitie merken en de rol van een leven lang leren hierin. Daarnaast vroeg GS aandacht voor de veranderingen in het opleidingsaanbod, de benodigde aanpassingen van de educatie en de wijze waarop scholing van arbeidskrachten optimaal kan aansluiten bij de nieuwe werkgelegenheid voortkomend uit de energietransitie.

Adviescommissie vanuit de SER Overijssel:

- Coby Adema (FNV);
- Arjen Vels (VNO-NCW Midden);
- Harry Webers (voorzitter);
- Leo Dubbeldam/Aljona Wertheim (secretaris).

3.5.2. Aanbieding SER-advies aan Gedeputeerde Staten

Het conceptadvies is met de portefeuillehouder Tijs de Bree op 12 december 2019 met het adviescommissie besproken. In januari 2020 is het advies naar GS gestuurd getiteld 'SER-advies Energietransitie en arbeidsmarkt Overijssel: Samen Op Streek'.

Dit advies is opgesteld in de vorm van een tienpuntenplan rondom vier thema's:

- Anders denken vanuit complexiteit en lef en daadkracht tonen vanuit urgentiegevoel.
- Investeren in de toekomst vanuit de voortrekkersrol van de provincie.
- Krachtig, vernieuwend en efficiënt samenwerken voor sociaal-economische agenda.
- Sterke positieve ontwikkel- en leercultuur en modulair responsief onderwijs faciliteren.

	Tienpuntenplan SER-advies energietransitie en arbeidsmarkt	rol provincie	rol sociale partners
1	Erken de urgentie van energietransitie en kies voor een integrale en innovatieve aanpak	!	!
2	Gebruik 'unique selling points' van Overijssel bij de aanpak van energietransitie	!	!
3	Voer een regierol op het vlak van ruimtelijke ordening	!	
4	Maak strategische keuzes om energietransitie efficiënt en effectief aan te pakken en betrek werknemers en inwoners bij de energietransitie	!	
5	Ondersteun de energietransitie met praktisch toepasbare en transparante financieringsmogelijkheden	!	
6	Organiseer en faciliteer lokale uitvoeringsplannen en integrale samenwerking en kennisdeling	!	
7	Draag bij tot de ontwikkeling van integrale regionale arbeidsmarktagenda's	!	!
8	Leg de verbinding tussen de energie-agenda en de sociaal-economische agenda	!	!
9	Stimuleer en ondersteun ontwikkeling van een regionale infrastructuur voor leven-lang-ontwikkelen	!	!
10	Stimuleer en ondersteun ontwikkeling van innovatieve onderwijsprogramma's	!	!

4. Overleg SER Overijssel en provincie

4.1. Bestuurlijk overleg

2019 was het jaar van de provinciale verkiezingen. Na de verkiezingen is er tijdens de formatieperiode bestuurlijk overleg geweest tussen de SER Overijssel en gedeputeerde Eddy van Hijum op 23 mei. De volgende punten zijn besproken:

- ESF-advies namens de regionale SER'en.
- Reacties van GS op recente SER-adviezen.
- Bespreking van het rapport 'Versterken en Strategie Toekomst Vrijtijdseconomie' en videoboodschap.
- Stand van zaken betreffende lopende adviezen.
- Coalitie(vorming) Overijssel.
- Bestuurlijk overleg en kennismaking met het College GS in het najaar 2019.
- Ambities van de SER Overijssel.

Op 15 oktober 2019 is er een kennismakinggesprek georganiseerd tussen de (bijna) voltallige GS en de SER Overijssel. GS-leden hebben een korte toelichting gegeven over de invulling van de beleidsportefeuilles. Per geleding is door de werkgevers en werknemers een korte toelichting gegeven over de rollen van de sociale partners in het algemeen en specifiek voor de SER Overijssel.

De ambities van de SER Overijssel voor de coalitieperiode zijn: een belangrijke gesprekspartner van de provincie zijn, meer ongevraagde adviezen opstellen, en intensiever samenwerken met de landelijke SER en regionale SER'en.

Het gezamenlijke overleg tussen de SER Overijssel en het College van GS is in 2019 voor het eerst georganiseerd. Dit is waardevol en nuttig, omdat de adviezen van de SER Overijssel steeds minder zullen gaan over mono-adviesonderwerpen. Veel adviezen raken alle sectoren in de economie en ontwikkelingen in de maatschappij en dus ook alle portefeuilles van de gedeputeerden. De SER wil vaker een klankbord voor GS zijn.

Voor de adviezen wordt steeds vaker de achterban van de sociale partners geraadpleegd. De adviezen zijn aan GS gericht, en worden door de werknemers en werkgevers gedragen. Het streven is de adviezen meer uit te dragen naar de achterban. Ook is belangrijk om te weten wat er met de adviezen gebeurt.

De werkwijze van de SER verandert: vroeger werd het adviestraject schriftelijk afgehandeld (schriftelijke vragen van GS, schriftelijk advies, schriftelijke reactie van GS). Nu worden er meer face-to-face gesprekken ingebouwd (gesprek over de vragen, gesprek over het conceptadvies). Daardoor ontstaat er meer dialoog tussen de provincie en de SER.

GS-leden hebben toegelicht welke verwachtingen ze hebben over de rolinvulling van de SER Overijssel. Voor de provincie is belangrijk dat de SER Overijssel voldoende meerwaarde heeft ten opzichte van andere adviseurs. Er moet nagedacht worden hoe de provincie en de SER elkaar beter op de hoogte kunnen houden. De doorlooptijd van adviezen tijdens de interim-periode was een aandachtspunt: aan de ene kant tijd is nodig om een goed advies te formuleren, en aan de andere kant gaan ontwikkelingen soms sneller dan het adviestraject.

Gezamenlijk is geïnventariseerd welke adviesonderwerpen vanuit GS en SER Overijssel op de agenda komen.

4.2. Ambtelijk overleg

Naast het bestuurlijk overleg is er in 2019 via de (interim) secretaris regelmatig ambtelijk overleg geweest met de provincie Overijssel. In het bijzonder met Cees Dijkhuizen, adviseur regionaal economisch beleid en regulier contactpersoon voor de SER namens de provincie.

5. Regionale SER'en en afstemming met de landelijke SER

5.1. Secretarissenoverleg

In 2018 is er in het voorjaar en het najaar landelijk secretarissenoverleg geweest bij de SER in Den Haag (3 juni en 25 september). Tijdens deze overleggen zijn zowel de landelijke als regionale adviesvraagstukken besproken en is daarover actuele informatie uitgewisseld. Doel van dit overleg is om elkaar waar nodig en mogelijk te versterken in de adviesrol. Tijdens dit overleg worden de lopende trajecten toegelicht. Daarnaast wordt er gezocht om meer samen te werken en elkaar op andere momenten te blijven informeren.

5.2. Gezamenlijk advies ESF

Op 4 juli hebben SER Noord-Nederland en SER Overijssel een briefadvies uitgebracht aan het kabinet over belangrijke uitgangspunten voor het ESF in de nieuwe programmaperiode 2021-2027. Met dit advies wilde de SER'en een bijdrage leveren aan de uitwerking van een belangrijk instrument als Leven Lang Ontwikkelen voor wendbare en weerbare regionale arbeidsmarkten. Een effectieve inzet van het ESF is daarvoor van grote betekenis. Op 23 oktober ontvingen SER Noord-Nederland en SER Overijssel een reactie van Staatssecretaris Van Ark van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

5.3. Werkbezoek Zeeland

Op vrijdag 22 november was SER-Zeeland gastheer van het tweejaarlijkse werkbezoek van de landelijke en de vier regionale SER'en. In totaal een kleine veertig bestuurders van de SER'en en een tiental Zeeuwse genodigden spraken in Restaurant en Partycentrum Landlust over een aantal actuele onderwerpen op het gebied van arbeidsmarkt, onderwijs en scholing. Onder de deelnemers was ook Mariëtte Hamer, voorzitter van de landelijke SER.

In het ochtenddeel van het programma stond het onderwerp energietransitie centraal. In het bijzonder ging het om de vraag hoe in de verschillende regio's voldoende gekwalificeerde arbeidskrachten gevonden kunnen worden om de verduurzaming van de energievoorziening te realiseren. In alle regio's is momenteel sprake van een gespannen arbeidsmarkt, terwijl de energietransitie juist vraagt om extra personeel. In het middagdeel ging de Gedeputeerde Jo-Annes de Bat van Economie in op de Zeeuwse arbeidsmarkt: in veel sectoren is er een tekort aan gekwalificeerde medewerkers. Het laatste woord van deze bijeenkomst was voor de voorzitter van de landelijke SER. In haar terugblik sprak Mariëtte Hamer van een geslaagde en inspirerende bijeenkomst.

Foto 4: Bijeenkomst van de landelijke en regionale SER'en op 22 november.

Foto 5: SER Nederland (Mariëtte Hamer), SER Zeeland (Luit Ezinga), SER Noord Nederland (Jouke van Dijk) in discussie op 22 november.

6. Afstemming met partners en werkbezoeken

De provincie Overijssel wordt geadviseerd door verschillende organisaties bij haar beleidsontwikkeling- en uitvoering. Het is van belang voor de SER Overijssel om samenwerking te zoeken of te intensiveren met deze organisaties. Elk adviesorgaan heeft zijn eigen specifieke meerwaarde voor de provincie. In de samenwerking is daarom zinvol om gezamenlijk op te trekken om bijvoorbeeld dubbel werk te voorkomen en tegelijkertijd ruimte te bieden om je specifieke rol te kunnen invullen.

De voorbeelden van de samenwerkingspartners zijn:

- Economic boards Regio Zwolle, Regio Twente, CleantechRegio;
- Trendbureau Overijssel;
- Team Beleidsinformatie (provincie Overijssel);
- Kennisinstellingen (Windesheim, Saxion, Universiteit Twente, mbo-instellingen).

Met deze partners worden de agenda's uitgewisseld en er vindt regelmatig afstemming plaats. Op 12 november heeft een delegatie van de SER Overijssel een werkbezoek gebracht naar TechForFuture. De samenwerking tussen twee hogescholen (Windesheim en Saxion) en de breedte van het onderzoek bieden interessante kansen voor synergie.

Tijdens de stakeholdersbijeenkomst van de provincie Overijssel 'Samen bouwen aan Overijsselse economie' op 3 oktober is door een aantal SER-leden bijgedragen aan de discussies die als input gebruikt zijn voor het nieuwe arbeidsmarkt- en mkb-beleid van de provincie.

Het RegioZwolleCongres (12 december) is door een aantal SER-leden bezocht. Dit is een belangrijke netwerkbijeenkomst van de Regio Zwolle.

Foto 6: Prinsjesdagcongres Regio Zwolle.

Bijlage 1

Samenstelling SER Overijssel in 2019

Onafhankelijke voorzitter:

Harry Webers

Werkgeversgeleding:

Arjen Vels	VNO NCW Midden, tevens vicevoorzitter
Clazinus Netjes	VNO NCW Midden
vacature	VNO NCW Midden
Luc Lenferink	MKB Nederland
Paul Braakhuis	MKB Nederland

Werknemersgeleding:

John Bunink	FNV, tevens vicevoorzitter (tot 31 december 2019)
Coby Adema	FNV
Betsy van Oortmarssen	FNV
Lubbert Schenk	CNV
Theo Katerberg	CNV (tot 31 december 2019)

Adviseurs in de SER:

Ben Haarman	LTO Noord
Mariska ten Heuw	arbeidsmarktregio's

Daarnaast waren nog de volgende adviseurs verbonden aan de SER via vooroverleg:

Hans Bakker	MBK Nederland
Rob Oostermeijer	VNO-NCW Midden

Secretaris-directeur:

Aljona Wertheim

Relatie met de provincie Overijssel

Administratieve ondersteuning:

Stephanie van Leeuwen
Marga Wolters

Beleidsadviseur account SER Overijssel:

Cees Dijkhuizen

Portefeuillehouder SER Overijssel namens GS:

Eddy van Hijum

Bijlage 2

Schema activiteiten SER-leden 2019

<i>Activiteit</i>	<i>Datum</i>
SER-vergaderingen	
SER-vergadering	17 januari
SER-vergadering	14 februari
SER-vergadering	25 april
SER-vergadering	23 mei
SER-vergadering	26 september
SER-vergadering	15 oktober
SER-vergadering	12 december
Adviestraject MBO	
Overleg adviescommissie MBO	31 januari
Seminar advies MBO	13 maart
Adviestraject vrijetijdseconomie	
Toerisme- en vrijetijdscongres Overijssel	26 februari
Expertmeeting vrijetijdseconomie	25 april
Overleg adviescommissie vrijetijdseconomie	27 augustus
Bespreking conceptadvies met gedeputeerde De Witte	4 september
Aanbieden SER-advies aan gedeputeerde De Witte	15 november
Adviestraject energietransitie en arbeidsmarkt	
Overleg adviescommissie energietransitie en arbeidsmarkt	17 april
Overleg adviescommissie energietransitie en arbeidsmarkt	20 juni
Expertmeeting energietransitie en arbeidsmarkt	1 juli
Expertmeeting energietransitie en arbeidsmarkt	16 juli
Overleg adviescommissie energietransitie en arbeidsmarkt	11 september
Overleg adviescommissie energietransitie en arbeidsmarkt	1 oktober
Overleg adviescommissie energietransitie en arbeidsmarkt	24 oktober
Bestuurlijk overleg provincie	
Bestuurlijk overleg met gedeputeerde Van Hijum	23 mei
Kennismaking GS-SER Overijssel	15 oktober
Congressen en werkbezoeken	
Werkconferentie SER Nederland	21 februari
Werkconferentie SER Nederland	19 juni
Samen bouwen aan Overijsselse economie (provincie Overijssel)	3 oktober
Werkbezoek CNV Utrecht	25 oktober
Werkbezoek kennismaking TechForFuture (Windesheim/Saxion)	12 november
Werkbezoek SER Zeeland	21-22 november
Regio Zwolle Congres	12 december

